

Barne-, ungdoms-
og familiedirektoratet

OPPLÆRINGSMATERIELL FOR TILSYNSPERSONER

Modul 3 Fosterhjemsomsorgen

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet

Postadresse

Postboks 2233
3103 Tønsberg

Besøksadresse

Stensberggaten 27
0170 Oslo

Sentralbord

466 15 000

ISBN/ISSN: 978-82-8286-257-8

Nedlastning: www.bufdir.no/fosterhjem/tilsyn/

Foto: colourbox.com

INNHOOLD

Modul 3 Fosterhjemsomsorgen - opplæringsmaterieil for tilsynspersoner

---

Fosterhjemsomsorgen	5
Hvem er fosterforeldrene?	5
Hva kreves for å bli fosterforelder?	6
Fosterforeldrenes egne barn.....	9
Hva er god omsorg?.....	12
Hva er egentlig god omsorg?	12
Barns behov for en trygg base	12
Omsorgssirkelen.....	13
Omsorgsstjernen	14
Fem sentrale omsorgsdimensjoner	14
Definisjon på «oppdragelse»	17
Oppdragelsesmetoder	17
Oppdragelse og straff	20
Oppfølging av skole og opplæring.....	21
Behovet for veiledning og for teamarbeid.....	21
Fosterbarnas familie; samvær og kontakt.....	23
Foreldrenes opplevelser	23
Foreldrene er som fosterbarna – forskjellige.....	24
Hvilken betydning foreldrene har for sine barn	24
Oppfølging og samarbeid.....	26
Kontakt og samvær med foreldre, søsken og familie	28
Grunner for at det settes inn tilsyn under samvær.....	29
Mål og gevinster ved samvær	29
Vurderingstemaer ved fastsettelse av samvær	30
Grunner for at det ikke skal være samvær, eller sterkt begrenset.....	33
Samvær med søsken og andre i familien.....	34
Kontakt på sosiale medier	35
Litteraturliste.....	37

Fosterhjemsomsorgen

For å kunne utføre et tilsynsoppdrag, er det behov for bakgrunnskunnskap om fosterhjemsomsorgen.

Temaet vil bli presentert ved følgende underpunkter:

- Hvem er fosterforeldrene?
- Hva kreves for å bli fosterforeldre
- Hva er god omsorg?
- Fosterforeldrenes egne barn
- Fosterbarns foreldre

Hvem er fosterforeldrene?

Som gruppe å betrakte er fosterforeldre som «folk flest» med hensyn til utdanning og inntekt. Det var også deres deltagelse i arbeidslivet – før de ble fosterforeldre. De bor imidlertid oftere på et tettsteds eller i en bygd, enn i en stor by.¹

Nærmere karakteristika²

- Aldersgruppe: Hovedsakelig 30-49 år
- Bor landlig (82 %), i enebolig (86 %)
- Yrke: fleste innen helse/sosialomsorg/undervisning (53 % kvinner) og industri/håndverk (26 % menn)
- Fosterforeldre er spesielt interessert i friluftsliv (66 %) og fritidsaktiviteter sammen med familien (63 %).
  - 3 av 4 har dyr (75 %)
- Det vanligste er to fosterforeldre, en mann og en kvinne (89 %)
  - Kvinnen er den sterkeste pådriveren, men tar ofte beslutningen sammen med mannen
- 19 % av fosterforeldrene har ikke egne barn

---

¹ NOVA Rapport 16/2013, s. 39

² Fra *Tøft, men verdt det*, utgitt av Bufdir i 2010. Kan lastes ned og leses på <http://www.bufdir.no/Global/Fosterhjem/1/Fosterhjemsmagasinet.pdf>

- De fleste fosterfamilier har ett fosterbarn (76 %)
  - I gjennomsnitt er det 1,23 fosterbarn per familie
- Nesten halvparten av fosterforeldrene har vært støttekontakt, besøkshjem eller tilsynsperson før de ble fosterforeldre
- 26 % av kvinnene og 4 % av mennene er frikjøpt på heltid
- 30 % av fosterforeldrene var opprinnelig i barnets familie eller nettverk

Hva kreves for å bli fosterforelder?

Generelle krav

Før et fosterhjem kan godkjennes må fosterforeldrene oppfylle de generelle kravene som oppstilles i fosterhjemsforskriften § 3, hvor det heter:

Fosterforeldre må ha særlig evne, tid og overskudd til å gi barnet et trygt og godt hjem.

Fosterforeldrene må ha en stabil livssituasjon, alminnelig god helse og gode samarbeidsevner.

De må også ha økonomi, bolig og sosialt nettverk som gir barn mulighet til livsutfoldelse.

Fosterforeldre må ha god vandel og må legge frem tilfredsstillende politiattest, jf. barnevernloven § 6-10.

Fosterhjemmet må også være til det aktuelle barnets beste slik dette beskrives i fosterhjemsforskriften § 4.

Valg av fosterhjem til det enkelte barn

Se på side 59 ff. i veileder for tilsyn med barn i fosterhjem for forskrift om fosterhjem. I § 4 om valg av fosterhjem til det enkelte barn, heter det bl.a. at barneverntjenesten:

- skal legge avgjørende vekt på hensynet til barnets beste ved valg av fosterhjem
- må vurdere om fosterforeldrene har de nødvendige forutsetninger til å ivareta det enkelte barns særlige behov, bl.a. sett i lys av barnets egenart, formålet med plasseringen, plasseringens forventede varighet og barnets behov for samvær og annen kontakt med familie.
- skal ta tilbørlig hensyn til barnets etniske, religiøse, kulturelle og språklige bakgrunn
- alltid skal vurdere om noen i barnets nærmeste familie eller nære nettverk kan velges som fosterhjem

Videre står det at:

- fosterhjemmet bør bestå av to fosterforeldre, og
- at enslige fosterforeldre kan velges dersom barneverntjenesten finner at dette vil være til det aktuelle barnets beste
- barnets foreldre om mulig skal gis anledning til å uttale seg om valg av fosterhjem, og at foreldrenes mening skal tas med i barneverntjenestens vurdering
- barn som er fylt 7 år, og yngre barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter, skal informeres og gis anledning til å uttale seg før fosterhjemmet velges
- barnets mening skal tillegges vekt i samsvar med dets alder og modenhet

Ansvarsfordeling

Hovedregelen er at det er de statlige regionale myndighetene som har ansvaret for rekruttering og formidling av fosterhjem, samt ansvar for at fosterhjemmene får nødvendig opplæring og generell veiledning. Familiene som er klargjort, det vil si at de oppfyller de generelle kravene, kan legges inn i et arkiv. Denne klargjøringsprosessen skjer som oftest via et PRIDE-kurs. Her forberedes og utredes familier som er interessert i å bli fosterforeldre. Arkivet over klargjorte, potensielle fosterforeldre kalles gjerne «fosterhjemsbanken». Selv om det er statlig regional barnevernsmyndighet som har ansvaret for å rekruttere og fosterhjem er det ingenting i veien for at kommunen selv skaffer fosterhjem.

Barneverntjenesten i fosterhjems kommunen har ansvar for å godkjenne fosterhjemmet. Barneverntjenesten i fosterhjems kommunen og omsorgskommunen kan inngå avtale om at barneverntjenesten i omsorgskommunen skal godkjenne fosterhjemmet. Avtalen skal være skriftlig (Retningslinjer for fosterhjem)

PRIDE-kurs, et opplæringsprogram for fosterforeldre

Veien inn til å bli godkjent som fosterforeldre for et aktuelt barn går som regel via et PRIDE kurs. Det er et kompetansebasert opplæringsprogram som forbereder, utvikler og støtter fosterhjem. De fem ferdighetsområdene som PRIDE-opplæringen baseres på er en nærmere utdyping av sentrale tema de generelle kravene berører. Ferdighetsområdene er som følger:

- Oppdra og gi god omsorg
- Støtte barns utvikling og håndtere forstyrrelser i utviklingen.

- Støtte forholdet mellom barn og familiene deres.
- Gi barn mulighet til å etablere trygge og varige bånd.
- Å kunne samarbeide.

Målsetningen med PRIDE er å gi barn en trygg oppvekst, gi familiene en mulighet til å lykkes med oppdraget og øke deres status ved å heve kompetansen. Programmet består av flere deler, og er et program som forbereder og utreder familier som er interessert i å bli fosterhjem. Det er laget et eget kurs for de som tar imot barn fra slekt/nettverk.

Det finnes også oppfølgingsprogram for de som allerede er fosterhjem.

Forberedelsesprogrammet omfatter 10 samlinger á 3 timer. Opplæringen forutsetter at de voksne i familien deltar. Dette er som regel grupper med ca. 20 deltagere og 2 PRIDE-ledere. Innlevelsesøvelser er en sentral del av opplæringen. Deltagerne arbeider dels med skriftlig opplæringsmateriell og dels utarbeider de sin egen «livsbok». I denne boken får deltagerne mulighet til å fundere over og sette ord på egne motiv, i tillegg til egen vilje og forutsetninger til å bli fosterhjem ut ifra de 5 kompetansekravene PRIDE bygger på. Dette gir samtidig anledning til å beskrive hvordan eget liv har vært og hvordan det ser ut i dag. Livsboken er en del av opplæringsprosessen. PRIDE- lederne treffer også familiene i deres hjemmemiljø og snakker videre med dem om deres oppveksthistorier, hvordan livet arter seg i dag og hvordan det eventuelt vil bli med et fosterbarn. Deltagernes eventuelle egne barn blir på noe forskjellig måte trukket inn i arbeidet. De kan delta på en egen «barnesamling», skrive ned tanker i «livsboken» og møte kurslederen på når de kommer på besøk til familien.

Etter opplæringen sammenfatter kurslederen og deltagerne behandlet informasjon og vurderinger i en PRIDE rapport. Familien kan bli anbefalt som fosterhjem på generelt grunnlag om de har kompetanse innenfor de 5 ferdighetsområdene. Barnevernet bruker så PRIDE rapporten som et bakgrunnsdokument når de skal matche og godkjenne fosterforeldre til et enkelt barn.

Fosterforeldrenes egne barn

Endringer i fosterfamilien, roller, aktiviteter

Flere fosterfamilier har egne barn boende hjemme når de blir fosterforeldre. I en kartleggingsstudie av fosterforeldres erfaringer fra 2005, kom det fram at rundt halvparten av fosterfamiliene har egne barn boende hjemme, og en del fosterfamilier har barn som hadde flyttet hjemmefra (Havik, 2007).

Fosterforeldrenes egne barn kan ha stor betydning for fosterbarnets inkludering i familien og om dette blir vellykket for alle. En grunn til at fosterforeldre velger å avslutte et fosterhjemsforhold, er hvis dette får negative konsekvenser for egne barn (op.cit.).

For et barn som flytter inn i en fosterfamilie innebærer det å måtte forholde seg til mye nytt og ukjent, både mennesker en skal bli kjent med, normer og aktiviteter. For fosterforeldrenes egne barn vil det også innebære endringer, både med hensyn til de enkeltes roller, tidsbruk og aktiviteter. Dette vil variere fra familie til familie ut fra de enkelte familiemedlemmene og fosterbarnet.

Et fostersøskens erfaringer

For å introdusere hvordan fosterforeldrenes egne barn kan oppleve dette, kan teksten i øvelse 7 i verktøykassa leses høyt.³

Informasjon og involvering

Et fosterbarns livserfaringer og opplevelser kan være svært forskjellige fra de erfaringene fosterfamiliens egne barn har, og det være vanskelig for barna å forstå et fosterbarns reaksjoner og atferd.⁴

Det er av stor betydning for fosterforeldrenes egne barn at de blir tatt med i prosessen og beslutningen om å bli en fosterfamilie og at de får informasjon om fosterbarnet.⁵ I fosterhjemsavtalen, som fosterforeldre inngår med barneverntjenesten er dette med informasjon til fosterforeldrenes familie og nettverk et eget punkt.⁶ Her står det at dersom

---

³ Teksten er hentet fra Bufetat, region sør sin Facebook-side, mai 2015.

⁴ Bunkholdt, 2005

⁵ Høyer & Nordenfors, 2006 og Heggdalsvik, 2007

⁶ BLD, 2010; punkt 4.1.3

fosterforeldrene har egne barn og fosterforeldrene ønsker det, skal barneverntjenesten ha egne samtaler med barna og fosterforeldrene.

Barneverntjenesten har ikke et formelt oppfølgingsansvar overfor fosterforeldrenes egne barn, men det står i *Retningslinjer for fosterhjem* at de bør vurdere behovet for oppfølging av fosterforeldrenes egne barn, og eventuelt ha egne samtaler med disse ved besøk i fosterhjemmet.⁷ Når fosterforeldreoppdraget avsluttes skal fosterforeldrene og eventuelle fostersøsken tilbys en samtale med saksbehandler i barneverntjenesten (punkt 14.7).

Høyer og Nordenfors ved Universitet i Göteborg har gjennomført en studie om erfaringene til fosterforeldrenes egne barn.⁸ Studien viser at der fosterfamiliens egne barn har fått informasjon fra barneverntjenesten, og der saksbehandler også har snakket med dem på fosterhjemsbesøkene, der er også relasjonen mellom egne barn og fostersøsknene signifikant bedre.

Alder

God aldersavstand mellom egne barn og fosterbarnet, med de egne barna som de eldste har i undersøkelser har vist seg å ha positive effekt både på hvor stabil plasseringen blir og søskenrelasjonen. Når fosterbarnet og egne barn er på samme alder, er det økt risiko for utilsiktet flytting fra fosterhjemmet. Hvis nær hverandre i alder, kan det bli lettere konflikter og konkurranse om foreldrenes oppmerksomhet og om jevnaldrende venner.⁹ På den andre siden finnes det erfaringer fra ungdomsfamilier med egne yngre barn, hvor nettopp det at det har vært små barn i familien, har hatt positiv betydning for fosterbarnets utvikling.¹⁰

Søskenrelasjon og utfordringer

Höjer og Nordenfors'¹¹ studie viser at et stort flertall av fosterforeldrenes egne barn hadde et godt eller svært godt forhold til sine fostersøsken selv om det ofte opplevdes som sammensatt. Mange opplevde at forholdet til fosterbarnet var som til et helt alminnelig søsken. Forholdet mellom fosterbarn og egne barn var bedre jo større alders forskjell det var mellom dem. I en masteroppgave om stabilitet i fosterhjem kom det fram at fosterbarn som erfarte å bli inkludert i

---

⁷ BLD, 2004, punkt 11.3

⁸ Høyer & Nordenfors, 2006

⁹ Bunkholdt, 2005 & 2010; Havik, 2007; Höjer & Nordenfors, 2006

¹⁰ Sundt, 2011

¹¹ Höjer og Nordenfors, 2006

fosterfamilien også ble innlemmet i søskenflokket, og så på fosterforeldres egne barn som sine egne søsken.¹² De opplevde at fosterforeldrene behandlet dem likt med de andre barna i familien, og at det var viktig.

Likebehandling kan være en av utfordringene i en fosterfamilie. Det gjelder både grensesetting, deltakelse på aktiviteter, fordeling av tid og oppmerksomhet fra fosterforeldrene og øvrig familie, samt fordeling av materielle goder og gaver.

Fosterbarna kan ha manglende normer og grunnleggende ferdigheter. Det kan ta tid å lære seg. Fosterforeldrene må kanskje ha andre reaksjoner over fosterbarna en periode enn de har hatt for egne barn. Det kan være at aktiviteter som fosterfamilien pleier å gjøre sammen, ikke lenger kan gjøres fordi fosterbarna ikke mestrer det eller motsetter seg å være med.¹³

Fra Höjer og Nordenfors studie kommer det fram at mange barna hadde opplevd mangel på tid og oppmerksomhet fra foreldrene som den største forandringen og det mest problematiske ved å ha fostersøsken. Noen mente de ikke fikk nok oppmerksomhet av sine mødre. Mens andre igjen synes det var bra at foreldrene var opptatt av noe annet enn dem.

Mange fosterbarn får gaver fra sine foreldre og familie. For foreldre kan det å gi gaver være en måte å kompensere for manglende omsorg, egen fortvilelse over ikke å ha barna sine boende hos seg, og for dårlig samvittighet over ikke å ha strukket til for sine egne barn.¹⁴ Barn tar forskjellsbehandling ille opp når den ikke blir forklart. Det er vanskelig å være den som ikke får, men det blir lettere og mer forståelig om årsaken blir forklart.¹⁵

Sjalusi i en søskenflokk er noe alle familier opplever, men i noen tilfeller kan det bli ekstra mye av det i fosterfamilier som det er viktig å snakke om.

Fosterbarnets forhold til de andre barna i fosterfamilien kan ha stor betydning for fosterbarnets trivsel og tilknytning til fosterfamilien, og vil derfor være et viktig tema i samtalen med tilsynspersonen. I tilsynsrapporten skal det stå noe om samspeillet i fosterfamilien.

Norsk Fosterhjemsforening har utarbeidet en egen brosjyre for fosterforeldrenes egne barn om det å være en fosterfamilie: «Hjelp! Jeg skal få et fostersøsken ...» (Johansson, 2005).

---

¹² Toven, 2013

¹³ Bunkholdt, 2005

¹⁴ Bunkholdt, 2005

¹⁵ Sandvik, 2002

Hva er god omsorg?

For å lære mer om hva god omsorg, skal vi nå lære mer om:

- Trygg basemodellen
- Gode oppdragelsesmetoder
- Oppdragelse – straff
- Oppfølging av skole og opplæring
- Teamarbeid og veiledning

Hva er egentlig god omsorg?

Siden en sentral del av formålet med tilsyn er å kontrollere at barnet får forsvarlig omsorg i fosterhjemmet blir det helt vesentlig at tilsynspersonen har god kunnskap om hva omsorg er. Spesielt viktig er det også at tilsynspersonen kjenner til hva som kjennetegner fosterbarns omsorgsbehov.

Innholdet i dette underpunktet er med noen unntak hentet direkte fra PRIDE-kursets grunnopplæringsprogram for kommende fosterforeldre. Bakgrunnen for dette er at vi har sett det som ønskelig at fosterforeldre, barneverntjenesten og også tilsynsførere har den samme forståelse av hva god omsorg for fosterbarn innebærer.

Barns behov for en trygg base

Målet for fosterhjemsomsorgen er å hjelpe barn til å modifisere sine grunnleggende negative antagelse, og utvikle en positiv indre arbeidsmodell av seg selv og andre (Fosterbarnets spesielle oppvekstsituasjon og hvordan den kan påvirke deres utvikling er behandlet i modul 2).

Fosterforeldres viktigste innsats er å arbeide for at fosterbarnet skal erfare dem som en trygg base, som noen som er der for det, som ser det og som bekrefter det. Å erfare å ha en trygg base gir barnet mot til å gå ut i verden for å utforske og lære, og visshet om at det alltid kan komme tilbake når det trenger bekreftelse, oppmuntring eller trøst.

Selv om fosterbarn bringer med seg sviktende trygghet og tillit, og selv om utviklingen deres kan være forsinket eller skadet, så er erfaringen at fosterbarn kan hjelpes til å bli trygge på fosterforeldrene, og til å gå videre i utviklingen sin. Varm, forutsigbar og vedvarende omsorg hjelper både barn og unge til å utvikle tillit og til å etablere nære relasjoner som blir bærebjelker i deres reparasjonsarbeid og videre utvikling. Det samme gjør forutsigbare og faste rutiner i det daglige. Det er i hverdagen, gjennom tusenvis av rutinesituasjoner og samhandlinger, at omsorg

utøves, og en trygg base skapes. **Det som skiller fosterforeldres omsorg fra vanlige foreldres omsorg**, er trolig først og fremst at den trenger å være mer reflektert og bevisst – den kommer ikke "helt av seg selv".

Omsorgssirkelen

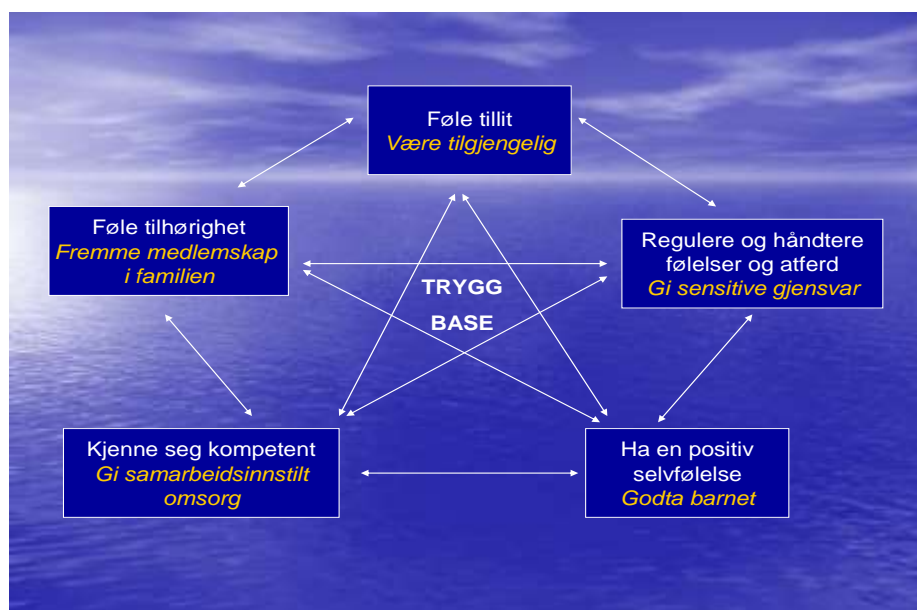
Proessen med å endre fosterbarnas utviklingshemmende tanker, forståelser og atferd til mer utviklingsfremmende tanker, forståelser og atferd, begynner i fosterforeldrenes hode. I alle livets sammenhenger har vi reaksjoner på andres væremåter og atferd. Hva fosterbarnets atferd får oss til å føle, kan gi oss forståelse for hva som er barnets underliggende behov. En slik forståelse kan hjelpe oss til å møte barnets atferd på reflekterte måter, heller enn på mer automatiske måter. Dette er viktig, fordi måtene vi møter barnet på gir barnet viktige budskap om hva vi føler og tenker om barnet. Hvilke budskap vi sender vil virke inn på hva barnet føler og tenker om seg selv og andre, og dermed på hvordan det vil handle.

Utfordringen for fosterforeldre er å gi seg selv tid og rom til å reflektere, føle og tenke hva som kan ligge bak barnets væremåter og handlinger. Disse refleksjonene kan gi hjelp i møtene med barn som har utviklet en tilknytningsstrategi, hvor barnet prøver å være selv-tilstrekkelig og uavhengig av andres oppmerksomhet. Vi kan da arbeide for ikke å møte tilsynelatende avvisning med avvisning. Refleksjonene kan også gi hjelp i møtene med barn som har utviklet en tilknytningsstrategi som sikter mot å oppnå kontinuerlig oppmerksomhet, og som opplever at negativ oppmerksomhet er tryggere enn ingen oppmerksomhet. Vi kan da arbeide for å trygge

barnet på at vi ser det i hverdagslivets små øyeblikksituasjoner. Videre kan refleksjonene gi hjelp til å arbeide for å ikke gå inn i maktkamper med barnet.

Omsorgssirkelen går rundt og rundt mange ganger hver dag i det daglige livet i fosterfamilien. Hver syklus gir en mulighet for små skritt mot endring og vekst. De små skrittene er byggesteinene for at fosterbarnet gradvis skal erfare fosterforeldrene som en trygg base.

Omsorgstjernen

Det er utviklet ulike modeller for å forstå hva som er de viktigste omsorgsdimensjonene, eller foreldreadferdene. Modellen vi har valgt å bruke her er, er en modell som er utviklet i England av Gillian Schofield og Mary Beek. Modellen har fått navnet "Trygg base-modellen", eller "stjernen" blant fagfolk som bruker den i veiledning av fosterforeldre.

Fem sentrale omsorgsdimensjoner

Omsorgstjernen består av fem foreldreatferder/omsorgsdimensjoner. Hver dimensjon møter grunnleggende behov hos barnet. Sammen sikter de mot at barnet etter hvert skal erfare fosterforeldrene som en trygg base. Som dere ser er det tegnet piler på kryss og tvers mellom dimensjonene. Dette er gjort for å gjøre det tydelig at alle dimensjonene er ulike sider av samme sak. Hver enkelt dimensjon påvirker hver enkelt av de andre dimensjonene, og blir selv påvirket

av dem. Til sammen vil de fem dimensjonene støtte opp under barnets reparasjon og utvikling. Vi skal nå se nærmere på hver enkelt dimensjon.

Å være tilgjengelig --> hjelpe barnet til å føle tillit

Utgangspunktet for at barn skal kunne få en god utvikling, er at de vet at omsorgspersonene er trygt tilgjengelige. Det får de vite gjennom å erfare gang på gang, at omsorgspersonene er fysisk og psykisk til stede for det, er innrettet mot det og vil det vel. Det er veldig enkelt å se at slik må det være. Det er ikke alltid like lett å gjennomføre det i det daglige, tvert om kan det være svært krevende. Avhengig av hvordan deres tidligere omsorgserfaringer har vært, vil noen fosterbarn vil beskytte seg ved å avvise, andre ved å kreve ustoppelig oppmerksomhet blandet med sinne, atter andre ved å prøve å kontrollere fosterforeldrene. Det krever refleksjon og utholdenhet ikke å møte avvisning med avisning, sinne med sine, og kontroll med motkontroll.

Å gi sensitive gjensvar --> hjelpe barnet til å håndtere følelser og atferd

Alle barn trenger hjelp av sine omsorgsgivere til å kjenne, forstå og kontrollere følelsene sine. Foreldre hjelper barna sine til dette, helt fra fødselen av. De hjelper ved å sette ord på hva de tror barnet føler, og også på hva de selv føler. På den måten får barnet det vi kan kalle for et "støtt- ende stillas", for å kjenne, forstå og håndtere følelsene sine, og for å tenke om følelsene til andre. Ganske tidlig kan de fleste barn gi verbale heller enn kroppslige uttrykk for hva de føler og for hva de ønsker. Barn som kommer i fosterhjem vil oftest trenge særlig hjelp til å håndtere følelser. Noen vil trenge hjelp til å kjenne at de har følelser, mens andre vil trenge hjelp til ikke å være i sine følelsers vold.

Å akseptere barnet som det er --> hjelper barnet til positiv selvfølelse

Barn som kommer i fosterhjem vil nesten alltid trenge hjelp/støtte til å oppleve at det er et "godt" barn, dvs. at det er verdt å bli elsket og at det kan mestre. Hjelpen får de ved at fosterforeldrene viser barnet gjennom handling og ord i det daglige, at de liker det barnet de ser, og at de ser alle forsøk på mestring. Utfordringen er, som alle foreldre vet, å skille mellom personen og handlingen.

Oppgaven å akseptere barnet som det er, er en sammensatt oppgave. Omsorg og oppdragelse innebærer både full aksept – eller ubetinget kjærlighet – og det å støtte barnets utvikling, dvs. å hjelpe barnet til endring i tanker, følelser og atferd. På en måte er dette ikke annerledes enn hva alle omsorgsfulle foreldre gjør for sine barn. På en annen måte er det svært forskjellig. I vanlige foreldreskap bygger foreldrene opp barnets opplevelse av å være verdt noe og av å kunne noe,

bit for bit helt fra det øyeblikket barnet er kommet til verden, til langt opp i voksen alder. I fosterforeldreskapet er oppgaven oftest å bringe en skjev eller feilutvikling inn på rett spor. Dette innebærer å støtte barnet til å tørre å endre sine grunnleggende antagelser av seg selv og andre, slik at endring kan finne sted.

Å gi samarbeidsorientert omsorg --> hjelper barn til å føle seg kompetente

Utvikling er et samarbeidsprosjekt mellom foreldre og barn. Fosterforeldrene har ansvaret rammeverket, det vil si for å legge til rette. Det gjør de gjennom klare regler, klare forventninger og klare rutiner. Fosterforeldrene har videre ansvaret for å hjelpe barnet til å følge rutine og møte forventningene. Det gjør de gjennom å forberede på handlinger, og kommentere positivt når barnet prøver å følge opp, eller forsøker å følge opp. De gjør det også ved å være fleksible i sine forventninger, og dempe dem når barnet er syk, trøtt eller ute av lage. Essensen er at fosterforeldrene legger til rette for at barnet er en samarbeidspartner i sitt eget utviklingsprosjekt. Samarbeidsorientert omsorg gir barnet erfaringer med å kunne forhandle innen klare rammer, og dermed erfaringer med å mestre og å være kompetent. De utvikler kompetanse som gjør at de kan arbeide for sine interesser og mål.

Å fremme familietilhørighet --> hjelper barnet til å føle tilhørighet

Vi vet at det de fleste fosterbarn synes er viktig for dem, er "å høre til" og "å være vanlig". Fosterforeldre står overfor utfordringen å vise barnet at det er en av dem, samtidig som det også er en av sin opprinnelsesfamilie. Utfordringen er til stede også når fosterbarnet er tenkt tilbakeført til foreldrene. Fosterforeldrene kan gi seg selv hjelp ved å tenke og snakke om "vi og oss", heller enn "vi og du".

Fosterforeldrenes egne reaksjoner

Barnas overlevelsesstrategier/tilknytningsstrategier virker inn på fosterforeldrene. Det kan derfor være vanskelig, utfordrende og utslitende å gi kontinuerlig god og tilpasset omsorg. Barnets overlevelsesstrategi kan få fosterforeldrene til å føle seg avviste, utsugde, angrepne, frustrerte, mislykte og maktesløse. De kan komme til å tenke at barnet er så skadet at ingen og ingenting kan hjelpe det.

Uten nesten å merke det kan fosterforeldrene komme til å svare barnets atferd med samme mynt. Når vi opplever oss avvist, kan vi ha et sterkt behov for selv å avvise. Når vi opplever oss

som "spist opp", kan vi ha et sterkt behov for å beskytte oss mot samhandling. Når vi opplever at vi blir forsøkt kontrollert, kan vi ha et sterkt behov for selv å kontrollere.

Å dra omsorg for et barn som har hatt det vanskelig, og som derfor "er" vanskelig, kan utløse sterke følelser hos omsorgspersonene. Ofte er følelsene som blir utløst sammensatte følelser, for eksempel medynk blandet med sinne. Ulike omsorgspersoner vil reagere med ulike følelser og følelsene vil ha ulik styrke. Hvis fosterfar og fostermor forstår og reagerer svært ulikt, kan det skape ubalanse i par-relasjonen og dermed i hele familiesystemet. Både for å hjelpe barnet og for å hjelpe seg selv er det viktig å prøve å få tak i sine egne følelser, og å dele dem med foreldrene. Det er også viktig å reflektere over hvordan familiens egne barn blir påvirket av fosterbarnets ulike overlevelsestrategier.

Definisjon på «oppdragelse»

Det finnes utallige definisjoner på hva oppdragelse er. Hvis du vil, kan du også finne din egen.

Oppdragelsesmetoder

Går vi mer konkret til verks og etterspør hva de gode oppdragelsesprinsippene/-metodene kan være, har vi en rekke å vise til. Det er imidlertid viktig å være klar over at metodene som nevnes nedenfor i seg selv ikke er noe sesam-sesam, men inngår i en mer overordnet forståelse av barnet. Valg av handlemåter bør styres av en mer overordnet forståelse av barnet slik vi var inne på i punktet om trygg base. Metodene nedenfor tilpasses derfor det aktuelle barnets indre tilstand slik som følelser, tanker, behov og fantasier.

- Gå foran med et godt eksempel
- Sette opp regler og forklare dem
- Stille realistiske krav og forventninger
- Tillate barn å ta sjanser
- La barn lære av sine feil
- Benytte naturlige og logiske konsekvenser
- Lytte
- Stille spørsmål
- Planlegge og strukturere aktiviteter
- Avgrense aktiviteter til visse steder
- Avlede oppmerksomheten og endre aktivitet
- Forutse situasjoner som kan skape stress hos barnet
- Gi oppmuntring og bygge opp barnets selvfølelse
- Gi oppmerksomhet, ros og belønning for god oppførsel
- Ignorere visse atferdsformer
- Lære barn å løse problemer på egen

hånd og sammen med andre

- Lære barn formålstjenlig kommunikasjon
- Forberede barn på endringer i vaner og rutiner på forhånd
- Klargjøre forventninger til atferd på forhånd
- Oppmuntre barn til å lage sine egne regler

En sentral oppdragsmetode: Å snakke med barnet

Barnet vil bli påvirket av hvordan vi møter det gjennom våre tilrettelegginger og handlinger. Det vil også bli påvirket av hva vi snakker med barnet om, og hvordan vi gjør det. Barnet trenger at vi har samtaler om dagen i dag, om hva som har skjedd. Men det trenger også samtaler om hvorfor det har blitt som det har blitt. Og ikke minst trenger det samtaler om hvordan det trolig kommer til å bli. Slike samtaler er nødvendige fordi barn har behov for forståelse av hva som har skjedd og hvordan det skal bli. Hvordan barn forstår, har betydning for hvordan de kan håndtere.

Det å snakke med barn oppleves ofte som vanskelig. Vi kan være usikker på i hvilken grad man skal trenge seg på. Vi kan ønske å gi barnet et "pusterom". Vi kan være redd for å uroe barnet, ved å ta opp forhold det ikke selv har merket seg eller tenkt på. Vi kan erfare at våre spørsmål blir møtt med "ja, nei, vet ikke, husker ikke." Men hvis vi ikke snakker med barnet om dagens hendelser, og hva som har skjedd og hva som trolig skal skje, blir barnet latt helt alene med sine egne tanker og fantasier.

Det kan være en hjelp for oss å vite at barnet kan trenge informasjon fra oss, før det kan danne seg en egen mening og forståelse. Ofte kan vi fortelle barnet hva vi tror det tenker på, eller hva vi undres på om det føler, heller enn å spørre om det. Vi kan formidle til barnet hva vi vet om hvordan det har hatt det. Oppgaven med å formidle dette til barnet, kan på en måte være lettere for fosterforeldre som kjenner barnet og barnets foreldre fra før. De kan da ta konkret utgangspunkt i sine egne observasjoner og forståelser. Men på en annen måte kan nettopp dette gjøre oppgaven vanskeligere. Følelsene i forhold til foreldrene kan være sterkere, både på godt og på vondt. Det kan også følelsene i forhold til en selv kan være, fordi en ikke har maktet å forhindre at barnet har lidd ondt.

Ennå vanskeligere enn å snakke om hva som har skjedd, kan det være å snakke om hva som skal skje. Hva som skal skje kan være uavklart, eller barnets foreldre, barneverntjenesten og en selv kan ha ulike meninger. Barneverntjenesten har imidlertid plikt til å legge planer for barnet, og til å sikre at alle impliserte vet hva planene er.

Det å sikre barnet mulighet til samtale og dialog, betyr selvfølgelig ikke at vanskelige tema skal samtales om daglig. Men det betyr at fosterforeldre skal være aktivt lyttende og letende for de åpninger barnet gir, slik at det ikke blir latt alene. Det å samtale med barn kan være et vesentlig tema i veiledningen fosterforeldre bør få.

Oppdragelse og straff

Det er viktig at tilsynspersoner har et bevisst forhold til hva som kan kalles for straff og uheldige konsekvenser av å bruke straffemetoder som en del av omsorgen for fosterbarn. Barn må ikke bli utsatt for vold eller på annet vis bli behandlet slik at deres psykiske eller psykiske helse blir utsatt for skade eller annen fare.

Oppdragelse	Straff
Oppdragelse er noe foreldre formidler til barn	Noe som pådømmes barnet
Brukes for å forhindre problemer	Fokuserer på å håndtere allerede oppståtte problemer
Maner til selvbeherskelse og ansvarlighet	Legger ansvaret for endring på den som har makt til å kontrollere barnets atferd
Struktur og veiledning	Sanksjoner og tvang
Viser gode måter å løse eller forhindre problemer på	Stopper kanskje uønsket atferd, men viser ikke veien til ønsket atferd
Oppmuntrer barnet til å være i stand til å ta egne valg	Hindrer barn i å lære seg å ta egne valg
Oppmuntrer til ønsket atferd	Kan forsterke uønsket atferd, hvis dårlig oppførsel er den eneste måten å få oppmerksomhet på
Sikter mot å gi barn omsorg og trygghet	Består av, og kan føre til, fysisk og psykisk smerte
Kan hjelpe barn til god selvfølelse, gjennom at de får tiltro til egen evne til å få sine behov ivaretatt på en ansvarsfull måte	Kan føre til svekket selvfølelse, spesielt om straffen er krenkende
Oppmuntrer barn til å stole på sin egen selvkontroll og egne regler for akseptabel	Kan føre til oppfatningen at god oppførsel

atferd	bare er nødvendig i nærvær av autoriteter
Fremmer ønsker om samarbeid og en gjensidig og positiv relasjon mellom barn og foreldre	Fremmer frykt og avstandtagen

Oppfølging av skole og opplæring

Undersøkelsen Fosterhjem for barns behov¹⁶ viser at det går mye dårligere med barn i barnevernet enn barn som ikke har vært i barnevernet. Langt flere av disse barna har dårligere helse, mindre utdanning og lavere inntekt som voksne. Flere mottar sosialhjelp og flere er arbeidsledige.

God skolefungering og god utdanning beskytter utsatte barn mot videre negativ utvikling. Barn i barneverntiltak har ofte en historie med belastninger som kan virke inn på evnen til konsentrasjon, oppmerksomhet og motivasjon. De opplever ofte å måtte skifte skole, og deres skoleerfaringer blir lett preget av mistriksel og mistilpasning.

Heldigvis vil det alltid være mulig å forbedre skolefungeringen, det er aldri for seint. Vi vet at fosterforeldres interesse for det som skjer på skolen, både fag og læringsmiljø, har stor påvirkning for barns motivasjon for læring. En stor del av ansvaret for omsorgen innebærer at fosterhjemmet aktivt arbeider for at barnet mottar og følger opp skole- eller opplæringstilbud. Videre må fosterhjemmet samarbeide med andre instanser barnet trenger bistand fra, for eksempel PP-tjenesten. Det er viktig at skolemyndigheter, barneverntjeneste, fosterforeldre og barnet selv samarbeider om utformingen av selve tilbudet slik at det blir tilrettelagt ut fra det enkelte barns behov, i tråd med de aktuelle rettighetene barnet har.¹⁷

Behovet for veiledning og for teamarbeid

Når barn og ungdom kommer i fosterhjem, vil det alltid ha med seg sine omsorgserfaringer og sine overlevelsesstrategier. De vil også ha med seg sine erfaringer med tap. De vil derfor trenge særlig tilrettelagt omsorg, ofte over svært lang tid. Fosterforeldre skal ikke stå alene om denne oppgaven. De skal ha god veiledning. Veiledningen kan bli gitt av en kompetent saksbehandler,

¹⁶ NOVA Rapport nr. 16/13

¹⁷ For videre lesing se veilederen Oppfølging av skole og opplæring for barn og unge som bor i fosterhjem, institusjon og omsorgssenter. Kan lastes ned her:

<http://www.bufdir.no/bibliotek/Dokumentside/?docId=BUF00002069>

eller fra en egen veileder. Veiledningen skal sikre at fosterforeldrene får anledning til å reflektere over hva som trolig ligger bak barnets væremåter og handlinger, hvilke følelser de gir opphav til hos dem selv, og over hvordan barnet best kan møtes. Veiledningen skal også bidra til at fosterforeldrene blir bevisst på de gode omsorgsstrategiene de utvikler, og sikre at de får mot og krefter til å fortsette den gode omsorgen de gir – og eventuelt til å prøve ut nye måter å møte barnet på, når fosterforeldrene og veileder kommer frem til at det kan være til hjelp. Til slutt skal veiledningen sikre at fosterforeldrene kan få hjelp til å føre de vanskelige samtalene med barnet.

Fosterbarnas familie; samvær og kontakt

Denne delen handler blant annet om samvær og kontakt med foreldre. Tilsynspersoner vil kanskje aldri møte fosterbarnets foreldre, men det er viktig å vite noe om fosterbarnets samvær og kontakt med foreldrene. I tillegg bør tilsynspersoner vite noe om barneverntjenestens oppfølging av foreldrene mens barna bor i fosterhjem.

Foreldrenes opplevelser

Å bli fratatt omsorgen for sitt barn er en av de største krisene foreldre kan oppleve. De vil oppleve mange følelser som sjokk, sorg, sinne, skyld, skam og opplevelse av tap av status. Det kan være vanskelig å snakke om dette i eget nettverk, og mange foreldre vil kjenner seg ensomme og isolert. Foreldre kan hatt dårlige opplevelser med barnevernet forut for plasseringen og konflikter, noe som gjør det vanskelig både å ta i mot støtte fra dem og samarbeide om flyttingen av barnet. Noen vil bli sjalu både på sine egne barn og på fosterforeldrene.

I øvelse 8 i verktøykassa er en tekst fra en mors opplevelse, som kan leses. Som et alternativ til dette, anbefaler vi å invitere inn en forelder, som har (hatt) barnet sitt plassert, til å fortelle om sine opplevelser.

De fleste foreldre er opptatt av å gi barna sine omsorg og utviklingsmuligheter også etter en plassering, og de ønsker fortsatt å bli sett på som barnas foreldre. Mange kjenner på usikkerheten på hvordan man kan være foreldre når man ikke lenger har den daglige omsorgen for barnet sitt. Og de ønsker hjelp til å utforme sin nye foreldrerolle og til hvordan de kan samarbeide med fosterforeldrene og barneverntjenesten.

Foreldrene er som fosterbarna forskjellige. Noen har selv henvendt seg til barneverntjenesten og bedt om hjelp. Noen kan oppleve at det eneste rette for barnet er at det kommer i fosterhjem og at barnet har det bra der. Noen er helt uenig i at barnet deres skal plasseres, og opplever at det er gjort overgrep mot dem og barna. Noen vil sabotere plasseringen og ikke akseptere valg av fosterforeldre. Noen vil anke på avgjørelse om plassering og samvær i alle rettsinstanser. For noen vil en plassering føre til at deres problemomfang øker, for eksempel at de ruser seg mer. Noen vil ikke klare å følge opp kontakten med barnet eller barnevern-

tjenesten. Mange ønsker å samarbeide med barneverntjenesten og fosterforeldre til beste for barnet.¹⁸

Foreldrene er som fosterbarna – forskjellige

Les disse to foilene høyt.

La deltagerne få tid til å reflektere over hver setning.

Hvilken betydning foreldrene har for sine barn

Foreldrene vil være viktige mennesker i barnets liv også når de har flyttet til en fosterfamilie. Foreldrene representerer en kontinuitet i barnets liv og de har viktig informasjon om barnets historie og familiebakgrunn.¹⁹

Mange barn vil oppleve en stor sorg når de blir atskilt fra foreldrene, og vil savne foreldrene sine. Det er viktig for barna å få vite at foreldrene er glad i dem, bryr seg om dem og tenker på dem. Og ikke minst at det ikke var barnets skyld at det måtte flytte.

Mange barn er bekymret for sine foreldre etter at de har flyttet fra dem. De føler stor uro for foreldrene sine og hvordan de klarer seg når de ikke bor sammen med dem. Mens barnet bodde sammen foreldrene kan det ha hatt et stort voksent ansvar for at hverdagen skal gå rundt.²⁰

God omsorg og oppfølging av barnas foreldre oppleves som en lettelse for mange fosterbarn. Forskning har vist at hjelp til foreldre til fosterbarn, bidrar til at foreldrene blir bedre samværsforeldre og samarbeidspartnere, noe som igjen fører til en positiv utvikling for barnet i fosterhjemmet.²¹

Det er derfor svært viktig for barnets tilknytning og trivsel i fosterfamilien at det får en god samværsordning med foreldrene og eventuelt andre i familien, at alle de voksne rundt barna samarbeider og at foreldrene får god oppfølging. Så er det grunn til minne om at barn som bor i fosterhjem har ulike historier. Både når det gjelder hvor gamle de er når de flytter i fosterhjem, hvor lenge de har bodd sammen med foreldrene sine, og hva som er årsaken til at de flyttet. Barna har opplevd ulik grad av omsorgssvikt, og noen har vært utsatt for vold og/eller seksuelle overgrep fra sine foreldre eller andre i nært nettverk. Alt dette påvirker selvfølgelig

---

¹⁸ Angel, 2007; Moldestad, 2007; Moldestad & Skilbred, 2009; Slettebø, 2008 og 2009; Teilgård, 2013

¹⁹ Bunkholdt, 2010

²⁰ Haugli & Havik 2010:100

²¹ Andersson, 2008; NOU 2012:5

hvilken betydning foreldrene har for det enkelte barn. Noen barn kan oppleve en stor lettelse ved å bli atskilt fra foreldrene sine, og ønsker ikke ha noe med dem å gjøre.

Oppfølging og samarbeid

Barnevernet har et oppfølgingsansvar

Barnevernet har oppfølgingsansvar overfor foreldre som er fratatt omsorgen for sine barn,²² og har et løpende og helhetlig ansvar for oppfølgingen av barnet, herunder et ansvar for å følge utviklingen til barnet og foreldrene, og skal tilby veiledning og kontakt med øvrige hjelpeinstanser. Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet har utarbeidet en veileder for denne oppfølgingen.²³

Barneverntjenesten skal søke å tilrettelegge for et godt samarbeidsklima mellom barn, foreldre, fosterhjem og barneverntjeneste allerede før fosterhjemmet godkjennes.²⁴ Fosterbarn har lett for å oppleve en lojalitetskonflikt mellom familien og fosterfamilien, spesielt hvis det var konflikt rundt beslutningen om å flytte. Deres trivsel og utvikling blir trygget ved at foreldresettene ikke er i konflikt og har en positiv kontakt. For barnet er det viktig at noen ser og bekrefter foreldrenes verd, viser dem respekt og snakker positivt om dem.²⁵

I tillegg til barneverntjenestens ansvar for oppfølging av foreldre, har familievernansvar for å ha et tilbud til denne gruppe foreldre. Tilbudet omfatter hjelp til sorgbearbeiding og hjelp til å bearbeide alle de andre følelsene en sitter med etter at barnet er flyttet, hjelp til å møte barnets behov best mulig, veiledning på den nye foreldrerollen og til gjennomføring av samvær.²⁶

Tredelt foreldreskap; foreldreansvar, omsorgen og daglig omsorg

De fleste foreldre beholder foreldreansvaret etter at de har blitt fratatt omsorgen, noe som innebærer en del rettigheter. Foreldrene har dokumentinnsyn, uttalerett og rett til å medvirke i en del beslutninger rundt barnet. Dette gjelder religiøse spørsmål, valg av skole og utdanning, medisinske inngrep og behandling, så sant ikke barnet har selvbestemmelsesrett (15 og 16 år). Etter en omsorgsovertakelse overtar barneverntjenesten omsorgen for barnet, som igjen

---

²² Jf. barnevernloven § 4-16.

²³ BLD, 2009

²⁴ Rutinehåndbok for kommunenes arbeid med fosterhjem punkt 4.4, Barne- og likestillingsdepartementet, 2006

²⁵ Bunkholdt, 2010

²⁶ Se http://www.bufdir.no/Familie/Hjelp_til_parforholdet_og_familien/foreldre_fratatt_omsorg/ for mer informasjon.

delegerer til fosterforeldre å utøve den daglige omsorgen.²⁷ En kan da snakke om tre ulike "foreldre" som skal samarbeide til barnets beste.

Ved plassering etter barnevernloven § 4-4 femte ledd er ikke omsorgen fratatt foreldrene, og foreldrene skal være delaktig i de fleste beslutninger rundt barnet.

Informasjonsutveksling

For fosterbarn er det viktig å få informasjon om hvorfor det måtte flytte og hvorfor de ikke kan bo sammen med foreldrene sine. Å få forståelse for bakgrunnen for og årsakene til hva som har skjedd, vil styrke barnets mulighet for å mestre det som har skjedd før, og det som skjer nå. Spesielt vil det hjelpe barnet hvis det tror at plasseringen er forårsaket av forhold ved dem selv.²⁸

Dette er barneverntjenestens ansvar og de skal avklare med fosterforeldrene hvordan barnet skal bli informert, og hvordan barnet kan ta vare på sin historie.²⁹ En måte å samle informasjon om barnets historie er bruk av livsbok.³⁰ Bruk av livsbok og det å sørge for at barnet får tilstrekkelig og sann informasjon kan foreldre, fosterforeldre og barneverntjenesten samarbeide om.

Foreldrene har også rett til informasjon om barnets utvikling i fosterhjemmet. Dette vil hjelpe dem i til å møte barnet under samvær. Dette er barneverntjenestens ansvar, men også fosterforeldre kan gi informasjon direkte til foreldrene. Hvordan dette gjøres varierer, og må gjøres ut fra hensynet til det enkelte barn og hvordan barnet ønsker å gjøre det.

Samarbeidsmøter med foreldre, fosterforeldre og barneverntjenesten (og ev. barna)

Det varierer i hvilken grad foreldre, fosterforeldre og barneverntjenesten samarbeider rundt barnet, og hva slags treffpunkter de har. Noen jobber i team og møtes jevnlig. Her kan formålet være er å utveksle informasjon, planlegge samvær og kontakt, drøfte ulike forhold rundt barnet og eventuelt løse konflikter. I noen tilfelle vil også barnet være med, ut fra dets alder og modenhet.

Noen foreldre er med i faste samarbeids- og ansvarsgrupper rundt barnet, og noen foreldre ønsker å delta på skolemøter om barnet. Dette vil alltid vurderes ut fra hvilken målsetting det

---

²⁷ Jf. barnevernloven § 4-18

²⁸ Haugli & Havik, 2010:100

²⁹ BLD, 2010, Fosterhjemsavtalen punkt 4.1.2

³⁰ Prop 106 L, 2012-2013; Koch & Wahlstrøm, 2011

er med plasseringen, foreldrenes fungering og barnets synspunkter. Det er ikke alle barn som ønsker at foreldrene skal delta på møter på skolen og skoleavslutninger.

Andre treffpunkter mellom foreldre og fosterforeldre kan være i forbindelse med samvær ved henting og bringing. Noen fosterforeldre inviterer foreldrene til fosterhjemmet i forbindelse med barnets fødselsdag eller jul. Dette må i så fall skje i samarbeid med barneverntjenesten og ikke være strid med det vedtaket om samvær som fylkesnemnda har fattet.

Se også Veilederen punkt 2.3 Barnets fosterforeldre og 2.6 Fosterbarnets foreldre

Kontakt og samvær med foreldre, søsken og familie

Samvær og kontakt med foreldre, søsken og øvrig familie kan påvirke barnets tilpasning og tilknytning til fosterfamilien. Dette er tema for tilsynet, og i rapportmalen er et av punktene "Hva sier barnet om egen familie, herunder kontakt og samvær, reaksjoner før/etter samvær og eventuelle endringer i barnevernssaken." Tilsynsperson bør be barneverntjenesten om informasjon om samværsordningen til fosterbarnet, og dette er et viktig tema i veiledningen.

Ved plassering i fosterhjem har barn og foreldre rett til samvær med hverandre. Denne retten til samvær er forankret både i FNs barnekonvensjon og i Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen (EMK), som er en del av norsk rett.³¹ Det er fylkesnemnda for barnevern og sosiale saker som ved beslutning om omsorgsovertakelse også vedtar et minimumssamvær mellom barnet og foreldre. I enkelte tilfeller kan fylkesnemnda av hensyn til barnets beste bestemme at barnet ikke skal ha samvær og de kan også bestemme at foreldrene ikke skal ha rett til å vite hvor barnet er plassert.³²

En eventuell begrensning av telefonkontakten mellom fosterbarnet og foreldrene må også besluttes av fylkesnemnda. Fosterforeldre har anledning til å sette noen rimelige begrensninger ut fra hensynet til barnets hverdagsliv.

Fylkesnemnda kan sette vilkår for samværsretten. Det kan være at det skal være tilsyn under samvær, at samværet skal være på nøytralt sted der barnet kan føle seg trygg, eller at foreldrene ikke skal fremstå som ruspåvirket. Disse vilkår anses som kontrolltiltak og må begrunnes og vurderes som nødvendig ut fra hensynet til barnets beste.³³

---

³¹ Haugli & Havik, 2010

³² Jf. bvl. § 4-19. Se også modul 1.

³³ Ofstad & Skar, 2009:162

Grunner for at det settes inn tilsyn under samvær³⁴

- fare for kidnapping av barnet
- fare for at foreldrene vil skade barnet eller utsette det for overgrep, vold eller store psykiske belastninger
- når barnet viser tegn til angst for å møte foreldrene
- begrense at uønskede tema stadig tas opp til diskusjon under samværene (for eksempel hvis foreldrene involverer barnet i konflikter de har med barnevernet eller fosterforeldrene)

Samvær handler om mye følelser både for barn, foreldre, familien og fosterfamilien; glede, lengsel, savn, uro, sorg, usikkerhet, makteløshet, verdiløs, lengsel, spenning, frustrasjon, stress.³⁵

Mål og gevinster ved samvær

Målet med samvær skal ta utgangspunkt i hvilken målsetting det er med at barnet flyttet til fosterhjem, og fastsettes ut fra hva som er til det beste for barnets. En god samværsordning kan gi barna både trygghet og sammenheng i livene sine og godt samarbeid mellom familien sin og fosterfamilien sin. Men også det motsatte kan være en arena for konflikt. Samværet må ikke hemme eller forstyrre mulighetene for at målsettingene med flyttingen blir nådd.

Når barnet skal bo kortvarig i fosterhjemmet og det er mål om tilbakeføring vil målet for samværet være å bygge opp og/eller bevare tilknytning og tilhørighet til foreldrene.

Når målsettingen er at barnet skal vokse opp i fosterfamilie, vil målet for samværet være å gi barn og foreldre informasjon så de får kjennskap til hverandre.

Noen sentrale gevinster regelmessig samvær kan gi barna og foreldrene:³⁶

- bidra til å dempe smerten ved å bo atskilt fra foreldre - lindre sorg
- gi barna en opplevelse av kontinuitet i livene sine
- gi barna anledning til å forstå hvorfor flyttingen var og er nødvendig

---

³⁴ Haugli & Havik 2010:148; Ofstad & Skar, 2009:162

³⁵ *SamværsProffene*, Forandringsfabrikken, 2011

³⁶ Haugli & Havik, 2010

- barna kan få erfare at foreldrene ikke har overgitt det, men bryr seg om det (gi barnet trygghet for at foreldre fortsatt bryr seg)
- se at foreldrene klarer seg rimelig bra (mange barn bekymrer seg). Det å se med selvsyn at foreldrene kan klare seg selv, kan frigjøre energi hos barnet. Og gi barnet større ro når de ser at det ikke har hendt noe med foreldrene.
- gi barnet et realistisk bilde av foreldrene sine. Mulighet å møte realitetene slik de er, og til å forholde seg til dem.
- mulighet og valg til å opprettholde en nær tilknytning

Fosterbarna er gjerne lojale både mot sine foreldre og fosterforeldre, og kan føles seg presset på lojalitet. Noe som kan hindre dem i både å knytte seg til fosterforeldrene, men også foreldrene. En god samværsordning er derfor et godt middel til å redusere lojalitetskonflikter.³⁷

Vurderingstemaer ved fastsettelse av samvær

Det er barnets behov som skal regulere samværsretten og samværets form og innhold. Samvær skal vurderes ut fra barnets beste.³⁸ Samvær skal være trygt og utviklingsfremmende sett fra barnets perspektiv.

I utgangspunktet er det de samme forhold som vurderes ved omsorgsovertakelse som legges til grunn; dvs. foreldres personlighet og fungering, foreldrenes forståelse av situasjonen, barnets sårbarhet og tilknytningsforhold, målsetting med flytting, samarbeid og eventuelle konflikter.

Det sentrale temaet ved vurdering av samværsordningen er om samværet vil støtte opp under eller motarbeide barnets arbeid med å endre sine grunnleggende antagelser om seg selv og andre. Og samværene må ikke hindre at barnet utvikler utviklingsstøttende relasjon til fosterfamilien.³⁹

Vurderingstemaene for å fastsette en god samværsordning kan ses på ut fra forhold ved barnet, ved foreldrene, ved fosterhjemmet og organisatoriske forhold.⁴⁰

Forhold ved barnet

---

³⁷ Bunkholdt, 2010

³⁸ Jf. bvl § 4-1

³⁹ Bunkholdt, 2011; Haugli & Havik, 2010; NOU 2012:5

⁴⁰ Haugli & Havik, 2010:102-124

- Alder

Barnets alder ved flytting vil være av betydning både når det gjelder hvilket bilde barnet kan opprettholde av foreldrene ved atskillelse, og i hvilken grad barnet har fått en tilknytning til foreldrene.

- Behov

Barnets behov kan både være genetisk betinget eller som konsekvenser av omsorgssvikt. Mange fosterbarn er sårbare og vil ha behov for mye og sensitiv omsorg, ofte over flere år. I hvilken grad vil samvær vil fremme eller hemme barnets arbeid med modifisere sine indre arbeidsmodeller av seg selv og andre.⁴¹ (Se også modul 2).

Videre må det vurderes om barnet kan bli utsatt for ny mishandling eller psykisk press, og om samværene vil retraumatisere barnet.

Barn som har flyttet mye, kan ha særlig behov for stabilitet og forutsigbarhet. Her må det avveies om barnet har behov for mer stabilitet i fosterhjemmet framfor kontinuitet i kontakten med foreldrene.

- Barnets reaksjoner på samvær

Barnet kan ha reaksjoner på samvær både før, under og etter samværene. Det kan være uttrykk for positiv forventning, usikkerhet eller gruing. Reaksjoner kan være både sammensatte og motstridende. Det er forståelsen av barnets følelser og reaksjoner som skal gi holdepunkter for avgjørelser om samvær. Her er det en utfordring at disse kan tolkes forskjellig av de voksne rundt barna.

- Barnets mening

Fosterbarn har rett til medvirkning i egen sak. Det tilsier at barnet har rett til å komme med sine synspunkter når det gjelder samværsordningen. Og at disse skal vektlegges i tråd med dets alder og modenhet. Hvis det er grunner til at barnets synspunkter ikke blir fulgt, skal dette forklares for barnet.

Forhold ved foreldrene

- Grunnen til omsorgsovertakelsen.

I hvilken grad vil forhold ved foreldrene som psykisk helse, rusmisbruk, psykisk utviklingshemning, umodenhet virke inn på barnet når det har samvær. Er den måte foreldrene møter barnet på noe som skader barnets selvfølelse og tiltro til seg eller andre?

- Å hjelpe barnet til å forstå sin historie og til å bearbeide.

---

⁴¹ Haugli & Havik, 2010:108

Kan foreldrene gi informasjon om barnets historie som hjelper barnet til å bearbeide følelser etter atskillelsen og som støtter barnets videre utvikling. Kan foreldrene vise barna sine at de fremdeles bryr seg om dem og er glad i dem, at det ikke er barnets skyld at det måtte flytte, og at foreldrene klarer seg rimelig bra.

- Tilknytning og identitet⁴²

Hvilken tilknytning hadde barnet til foreldrene ved flytting? Er det et mål at denne tilknytningen skal opprettholdes? Viser foreldrene i møte med barnet evne til mentalisering og empati, dvs. evne til å se seg utenfra og den andre innenfra. Hvordan forholder foreldrene seg til barnet under samværet? Bidrar den til en positiv utvikling, blant annet av barnets selvfølelse?

- Aksept av plasseringen

Det er ikke alle foreldre som er enig i omsorgsovertakelsen, og som vil anke på avgjørelse og be om tilbakeføring. Noen foreldre involverer barnet i denne uenighet og evt. konflikter de har med barnevernet og fosterforeldrene. For barna er det viktig at foreldrene støtter opp under mål og tidsperspektiv med flyttingen og formidler seg positivt om fosterfamilien.

Jo mer foreldrene støtter opp under at barnet erfarer fosterforeldrene som en trygg base, desto mer kan barnet tåle og ha utbytte av samvær. På den andre siden hvis foreldre motarbeider at barnet får knytte seg til fosterforeldrene, kan dette være grunnlag for begrensning av samvær eller at samværet opphører for en periode.

Forhold ved fosterhjemmet

Fosterforeldrene skal samarbeide med fosterbarnets foreldre om samvær, og med eventuelt andre som skal ha samvær. Det er nedfelt i Fosterhjemsavtalen (punkt 5.5 BLD, 2010). Det er av betydning at fosterforeldrene har en inkluderende holdning til fosterbarnets foreldre/familie.

Fosterforeldrenes oppgave er å støtte og hjelpe fosterbarnet. Det kan være i samtaler med fosterbarnet hvor de skal forklare foreldrenes sviktende omsorg, i forberedelsen og planleggingen av samværet, og i eventuelle skuffelser fosterbarnet kan oppleve hvis foreldrene ikke har møtte opp til samvær eller husket på barnets bursdag.

Organisatoriske forhold

Av betydning for gode samværsordninger er organisatoriske forhold som reisetid, muligheten å foreta reisen til samværet og det å finne tid som passer for alle. Det skal tas hensyn til barnets

---

⁴² Se modul 2 om temaet tilknytning,.

skolegang, fritidsprogram og at barnet skal ha tid til hverdagsliv. Videre skal det tas hensyn til fosterfamiliens tid, dere bruk av fritid, helger og høytider.

Når det gjelder hva slags hjelp foreldrene trenger for å gjennomføre samværet, skal barneverntjenesten tilby støtte, veiledning, økonomisk og praktisk hjelp.

Det skal også vurderes hvor samværene skal være; i fosterhjemmet, hjemme hos foreldrene, hos andre i familien eller på et nøytralt sted.

Samværene skal være praktisk gjennomførbare både for barn, foreldre, fosterforeldre, så samværsavtalene blir fulgt. Avlysning i kort tid før samvær, at foreldre ikke møter opp når barnet er forberedt og uregelmessig samvær er negativt for de fleste barn. Da kommer følelsene av å bli avvist, sinne, usikkerhet om foreldrene bryr seg om det, og dette kan reaktivere tidligere omsorgssvikt, sorg og traumer.

Grunner for at det ikke skal være samvær, eller sterkt begrenset

Det å fatte vedtak om at det ikke skal være noe samvær blir sett på som et svært inngripende tiltak, både pga. barnets rettigheter i barnevernkonvensjonen rettigheter og at det kan redusere en mulig tilbakeføring av barnet.⁴³

På den annen side har barnet krav på beskyttelse og gode utviklingsbetingelser.

Grunner for sterkt begrenset samvær eller at barnet ikke skal ha samvær:⁴⁴

- Når foreldre har utsatt barn for vold eller seksuelle overgrep, og det vurderes at tilsyn under samvær ikke kan forebygge nok barnets behov for trygghet.
- Når foreldre ikke makter å "frigi" barnet til å knytte seg til sin fosterfamilie. Noen barn blir truet med sanksjoner fra foreldrene hvis de blir glad i fosterfamilien sin.
- Når det vurderes som en reell fare for at foreldre kan rømme med barnet.
- Når foreldrene involverer barn i konflikter i barnevernsaken og i sine liv som fører til at barnet blir svært utrygge.
- Hvis barnet over tid nekter å møte foreldrene og barnet viser symptomer på belastninger og mye uro før og etter samværene.
- Når samværene fungerer så dårlig, og barnet opplever en reaktivering av traumer som det opplevde før det ble flyttet (eller under tidligere samvær).

---

⁴³ Ofstad & Skar 2009:159

⁴⁴ Bunkholdt, 2010; Haugli & Havik, 2010; Ofstad & Skar 2009

Et vedtak om samværsnekt og begrenset samvær kan vare for en periode, og kan tas opp til ny vurdering.

Samvær med søsken og andre i familien

Når barneverntjenesten skal flytte søsken, blir det alltid vurdert om de skal bo sammen i fosterhjem og ikke minst muligheter for å finne fosterhjem til søskengrupper. Søsken er for de fleste barn viktig, og et det er et forhold som varer livet ut. Med søsken en har bodd sammen med har man en felles historie og slektstilhørighet. Hvis søsken blir flyttet fra hverandre skal det vurderes hvilken kontakt de skal ha med hverandre. Barneverntjenesten skal der hensynet til barnet ikke taler imot det, legge til rette for samvær med søsken (bvl. § 4-16, andre setning).

Barneverntjenesten må vurderes om søsken skal ha kontakt med hverandre for å bevare og bygge videre på søskenrelasjon, eller om de kun skal sikres informasjon om hverandre. Igjen er det barnets ønsker som må høres.

Søsken kan ha et dårlig forhold til hverandre, så det er ikke alltid de ønsker å opprettholde kontakt, noe som kan endre seg i den tiden de bor i fosterhjem.

Uansett er det viktig at barna til enhver tid sikres informasjon om sine søsken, det være seg både hel og halvsøsken og eventuelle stesøsken. Her er Livsbok et sted barnet kan samle informasjon.

Barnet kan ha nære relasjoner til andre familiemedlemmer eller andre fra nært nettverk som det kan være viktig for dem å opprettholde kontakt med. Hvis barnet har bodd en tid i beredskapshjem, kan også kontakt med denne familien være viktig enten for en overgangsperiode eller lenger. Barneverntjenesten skal vi samarbeid med barnet og eventuelt foreldre vurdere dette.

Fylkesnemnda kan ta stilling til om barnets slektninger, eller andre som barnet har nært tilknytning til skal ha rett til samvær hvis foreldrene er døde, foreldrene ikke har rett til samvær eller svært begrenset samvær.⁴⁵

---

⁴⁵ Jf. bvl. § 4-19, tredje ledd

Kontakt på sosiale medier

Fosterbarn har kontakt på sosiale medier, som de fleste andre barn. Smarttelefoner og sosiale nettsamfunn skaper helt nye, uoversiktlige kontaktflater mellom barn under offentlig omsorg og deres foreldre, søsken og øvrig familie.

I et forskningsprosjekt om kontakt på sosiale medier mellom foreldre og barn under offentlig omsorg ble det presentert tre hovedfunn:⁴⁶

1. Med sosiale medier har foreldre anledning til å utøve kontinuerlig press overfor barnet
2. Hvordan kontakt gjennom sosiale medier kan gjøre hverdagen mer håndterlig for barn som bor i fosterhjem eller på institusjon
3. Hvordan samarbeid med foreldre blir avgjørende for å kunne beskytte og skjerme barnet der det er nødvendig

Videre oppsummeres det i rapporten at barnevernsbarn bruk av sosiale medier, viser at sosiale medier gjør det umulig å kontrollere kontakt mellom barn under offentlig omsorg og foreldre. Ifølge rapporten kan kontakt utover avtalt samvær være positivt for barna, samtidig som kontakten kan være så skadelig at det går utover formålet med barneverns plasseringen.

Av det positive er at denne kontakt gir kontinuitet og trygghet for barn i hverdagen. Denne utvidede kontakten gir ro og hjelp til å mestre hverdagen. Barna syns det er positivt at foreldre kan følge med på hverdagslivet deres. Det gir mulighet for kontakt med søsken som de ikke bor sammen med, som oppleves som verdifullt og viktig.

Det negative ved kontakten er at barn har opplevd å bli stående alene i et kontinuerlig press. Foreldrene belaster barna med egne vansker og beskytter ikke barna mot å bli både emosjonelt og konkret innblandet i disse. Det er en uforutsigbar kontakt og mer kontakt enn det som er bra for barnet som igjen kan føre uro og hindre barnets tilknytning til fosterfamilien. Noe som kan bidra til at plasseringen av barnet mislykkes.

De voksne rundt barnet må samarbeide og snakke om tema digital kontakt. Det må være en bevisstgjøring på at sosial kontakt på nettet/mobil kan forekomme, og at det kan være positivt for barnet og det kan være skadelig. Denne kontakten kan innebære ulik grad av frivillighet og manipulering. Barnet kan holde denne kontakten hemmelig for fosterforeldre og barneverntjenesten.

---

⁴⁶ Aamodt & Mossige, 2014

Tilsynspersonen bør være oppmerksom på denne mulighet for kontakt på sosiale medier, og om barnet har behov for beskyttelse og om det trenger hjelp til å sette grenser overfor uønsket kontakt.

Litteraturliste

Litteraturliste

Pride – opplæringsprogram, håndbok for fosterforeldre, Bufetat.

Forskrift om fosterhjem av 18. desember 2003.

Retningslinjer for fosterhjem.

Oppfølging av skole og opplæring for barn og unge som bor i fosterhjem og institusjon, en veileder. BUfoo95.

Fosterhjem for barns behov, Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring, rapport nr. 16/13

Tøft, men verdt det. Undersøkelse blant fosterforeldre 2010. Bufdir.

Anbefalt videre lesing, omsorgstemaet:

Metoder som kan styrke tilknytning mellom fosterbarn og fosterfamilie, Bufdir 01/2015

Gillian Schofield and Mary Beek (2008), Attachment handbook for foster care and adoption. London: BAAF

Lurer på om vi skal sette opp heftene:

Å fremme tilknytning og resiliens. Trygg base modellen – en veileder for fosterforeldre.

Trygg base modellen. Å fremme tilknytning og resiliens hos fosterbarn.

De er skrevet av Gillian Schofield og Mary Beek oversatt av Havik med fler til norsk.

Elektronisk utgave: uni.no/helse/rkbu

Papir: RKBV Vest på telefon eller epost

Youtub klipp: Still face, professor Edd Throic viser hvor fort barn reagerer når omsorgsperson ikke gir dem respons. Bakgrunn til å forstå tilknytningsmønstre. Nydelig klipp på ca 3 minutter

Fosterforeldrenes egne barn

Barne- og familiedepartementet (2004). Retningslinjer for fosterhjem. Retningslinjer av 15. juli 2004 til lov om barneverntjenester av 17. juli 1992 nr. 100. Q-1072 B

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet (2010). Fosterhjemsavtalen

- Bunkholdt, V. (2005). *Fosterforeldrenes egne barn*. Temahefte nr. 18. Norsk Fosterhjemsforening
- Bunkholdt, V. (2010). *Fosterhjemsarbeid. Fra rekruttering til tilbakeføring* Gyldendal Akademisk, 3. utgave
- Havik, T. (2007). Slik fosterforeldre ser det – II. Resultat fra en kartleggingsstudie i 2005. Skriftserien 07: 1. Bergen: Unifob helse, Barnevernets utviklingscenter på Vestlandet
- Heggdalsvik, I.K. (2007). *Fosterforeldrenes egne barn*. En studie av hvordan fosterforeldrenes egne barn opplever det å vokse opp sammen med fosterbarn. Hovedoppgave, NTNU, Trondheim
- Höjer, I. og Nordenfors, M. (2006). *Att leva med fostersyskon*. Göteborg: Institutionen för sosialt arbete, Göteborgs Universitet
- Johansson, M. (2005). «Hjelp! Jeg skal få et fostersøsken ...». Brosjyre for fosterforeldrenes egne barn. Norsk Fosterhjemsforening
- Sandvik, H. (2002). Egne barn i fosterhjem. *Fosterhjemskontakt*, nr. 8, side 24–29. Norsk Fosterhjemsforening
- Sundt, H. (2011). Å leve med fostersøsken i *Fosterhjemshåndboka*, Oslo: Kommuneforlaget, 6. utgave
- Toven, M. (2013). Stabilitet i fosterhjem. *Fosterhjemskontakt nr.5/13*, side 10-14, Norsk Fosterhjemsforening (masteroppgave med samme navn)

Film

"Snakk om det" - en film om hvordan det kan være å bo i fosterhjem. Filmen er laget for både fosterbarn, fosterforeldre og fostersøsken som utgangspunkt for samtale om å være fosterbarn/foreldre/søsken.

Filmen er utarbeidet av Landsforeningen for barnevernsbarn, og Voksne for barn hvor den kan bestilles (www.vfb.no) og inneholde et veilederhefte for voksne.

Fosterbarnas foreldre

- Andersson, G. (2008). *Utsatt barndom - olika vuxenliv*. Ett longitudinelt forskningsprosjekt om barn i samhällsvård. Stockholm: Allmänna Barnhuset
- Angel, B.Ø. (2007). *Det vanskelige foreldreskapet: En studie av foreldre som har deltatt på kurs til foreldre med barn i fosterhjem: Deres egenopplevelse av sitt foreldreskap i møte med*

barnevern og fosterhjem: Et bidrag til barnevernets diskusjoner om foreldreskap. Høgskolen i Agder

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet (2010). Fosterhjemsavtalen

Barne- og likestillingsdepartementet (2009). Oppfølging av foreldre med barn/ungdom plassert i fosterhjem eller på institusjon. Veileder Q-1157 B

Barne- og likestillingsdepartementet (2006). Rutinehåndbok for kommunenes arbeid med fosterhjem Q-1102 B

Bunkholdt, V. (2010). *Fosterhjemsarbeid. Fra rekruttering til tilbakeføring* Gyldendal Akademisk, 3. utgave

Haugli, T. og Havik, T. (2010). Samvær i barnevernsaker. Psykologiske og juridiske vurderinger. Oslo: Universitetsforlaget

Kock, K. & Wahlstrøm (2011). *Mitt liv. Biografisk arbeid med barn – å lage en livsbok*
www.fosterhjemsforeningen.no

Lov av 17. juli 1992 nr. 100 om barneverntjenester (barnevernloven)

Moldestad (2007). Å være foreldre til barn i fosterhjem. *Tidsskrift Norges barnevern*, 84 (2), side 15-23. Oslo: Norsk Barnevernsamband

Moldestad, B. og Skilbred, D. (2009). Foreldres opplevelse av et foreldreskap på avstand. *Fontene Forskning*, nr 2, side 41-52.

NOU 2012:5 Bedre beskyttelse av barns utvikling. Ekspertutvalgets utredning om det biologiske prinsipp i barnevernet. Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

Slettebø, T. (2008). Barn og foreldres medvirkning i barnevernet - samspill og interessekonflikter. *Tidsskriftet Norges barnevern*, nr.4

Slettebø, T. (2009). Oppfølging av foreldre med barn/ungdom plassert utenfor hjemmet av barneverntjenesten. Kunnskap og metoder i praktisk arbeid. Rapport nr. 1/2009. Oslo: Diakonhjemmet Høgskole

Teilgård, A.M (2013). Oppfølging av foreldre til barnas beste. Hvordan kvalitetssikre oppfølgingen av biologiske foreldre etter omsorgsovertagelse. Masteroppgave i sosialt arbeid. Universitetet i Stavanger

Kontakt og samvær med foreldre, søsken og familie

BLD (2012-2013) Prop. 106 L. Proposisjon til Stortinget (forslag til lovvedtak) Endringer i barnevernloven. Kapittel 23 Samvær med søsken etter omsorgsovertakelse

- Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet (2010). Fosterhjemsavtalen
- Bunkholdt, V. (2010). *Fosterhjemsarbeid. Fra rekruttering til tilbakeføring* Gyldendal Akademisk, 3. utgave
- Bunkholdt, V. (2011). Samvær og kontakt etter flytting i fosterhjem. I *Fosterhjemshåndboka*, Oslo: Kommuneforlaget. 6. utgave
- Forandringsfabrikkens (2013) Søsken- Råd. Råd fra unge i barnevernet. Til myndighetene, barneverntjenesten og fosterforeldre (www.forandringsfabrikken.no)
- Forandringsfabrikken (2011). *Samværsproffene. Råd til barnevernansatte, foreldre og fosterforeldre* www.forandringsfabrikken.no
- Haugli, T. og Havik, T. (2010). Samvær i barnevernsaker. Psykologiske og juridiske vurderinger. Oslo: Universitetsforlaget
- Lov av 17. juli 1992 nr. 100 om barneverntjenester (barnevernloven)*
- NOU 2012:5 Bedre beskyttelse av barns utvikling. Ekspertutvalgets utredning om det biologiske prinsipp i barnevernet. Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet
- Ofstad, K. & Skar, R. (2009). *Barnevernloven med kommentarer*. 5. utgave. Oslo: Gyldendal Akademisk
- Aamodt, H.A. & Mossige, S. (2014). *Kontakt på sosiale medier mellom foreldre og barn under offentlig omsorg*. rapport nr 4/14 NOVA. <http://www.hioa.no/Om-HiOA/Senter-for-velferds-og-arbeidslivsforskning/NOVA/Publikasjoner/Rapporter/20142/Kontakt-paa-sosiale-medier-mellom-foreldre-og-barn-under-offentlig-omsorg>